

Cumhuriyet'in 75. Yılında Kemalizm ve Türkiye Üzerine Düşünceler

Doç. Dr. M. Murat HATİPOĞLU(*)

Bütün hayatını Türk insanının özgürlüğü, egemenliği ve bağımsızlığına adayan ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarak "Türk Aydınlanması"nın yolunu açan Kemal Atatürk'ün bu büyük eseri 75. yılını kutlamaktadır. O'nun köklü ve topyekûn inkılâp hareketi Türk insanının çağdaş, millî ve lâik bir cumhuriyet yönetimiyle, millî egemenlik temeline dayanan, demokrasiye açık ve akılcı bir devlet anlayışı çerçevesinde sonsuza kadar ileri-uygar milletler ailesinin ayrılmaz bir parçası olarak yaşayıp varolmasını öngörmüştür; O'nun bu tasarısı, zamana yayılarak da olsa, büyük ölçüde gerçekleşmiştir. Atatürk'ün bu yüksek ülküsünü hep bir adım daha ileriye götürmeyi ilke edinen ve Türk insanının yüksek menfaatlerini ve mutluluğunu herşeyin önünde ve üstünde tutmayı benimseyen dünya görüşüne Kemalizm demekteyiz. Kemalizm'in '-izm'i, dogmalara bağlı, doktriner bir kalıplar bütününe işaret eden herhangi bir ideolojinin ifadesi değildir. Ortaya çıktığı dönemde dünyada boy gösteren Faşizm, Bolşevizm-Stalinizm veya Nazizm gibi totaliter ideolojilerle bağlantısı veya benzerliği olmayan, esas olarak Türk insanının "ümme" yapısından "millet" gerçeğine yükselmesini amaç edinen Kemalizm çağdaş ve gelişmeci bir ideolojidir. Aynı dönemin batılı demokrasileri karşısında nisbeten otoriter özellikler gösteren Kemalizm, geleceğe uzun solukla bakabilmiş ve vatandaşının eğitim seviyesi ile hayat standardını yükselterek parlamenter, çoğulcu demokrasiye geçilebileceğini ve bunun adım adım fakat sağlıklı bir biçimde gerçekleşebileceğini öngörmüştür.

Açık ve demokratik bir toplum yapısına geçişin, "ümmeçi" zihniyetle mümkün olmayacağını çok iyi belirleyen Atatürk, önceliği lâik yaklaşıma vermiştir; böylelikle, devlet-toplum- birey üçgenindeki dünya işlerinin dinî tekelle yürütülemeyeceği gerçeği vurgulanmış , bunun için de bütün kurum, kuruluş ve kavramlar boyutunda köklü dönüşümler hiç tâviz verilmeden gerçekleştirilmiştir. Bu dönüşümlerin çağdaş-batı uygarlığı niteliğinde olmasına büyük özen gösteren Kemal Atatürk, Kurtuluş Savaşı boyunca askerî zaferlerini

* H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Öğretim Üyesi.

Batı'ya karşı kazanmış olmasına rağmen, ülkü olarak Türk insanının devlet ve toplum hayatının uygar-çağdaş, Batı'ya dönük fakat öz değerlerini inkâr etmeyen bir yapıya kavuşturulmasına önem vermiştir. O'nun bu yaklaşımı hiç şüphesiz pragmatik olup, Türkiye'nin ve Türk insanının lehine olacak her türlü girişime öncülük eden bir anlayışla bezenmiştir. Böylece "ümme" yapısından çağdaş "millet" gerçeğine giden yolda Türkiye Cumhuriyeti kurularak, Türk siyasî hayatında 'ulus-devlet' süreci başlatılmıştır. 'Ulus-devlet' olgusunun kendi bölgesindeki en çarpıcı örneğini oluşturan Türkiye, aynı zamanda "vatani ve milletiyle bölünmez bir bütün" olarak 'üniterlik' özelliğiyle pekiştirilmiştir.

Buraya kadar vurgulanan ana konulara bakıldığında, bir taraftan başta "Cumhuriyetçilik-Milliyetçilik ve Lâiklik" olmak üzere Kemalizm'in Türk insanı için öngördüğü temel varoluş ilkeleri, diğer taraftan da Türkiye Cumhuriyeti devletinin bölünmez bütünlüğüne işaret eden 'üniterlik' niteliği ön plana çıkmaktadır. Ne var ki, 75. yılı kutlanan Cumhuriyet'in bu alanlarda önemli sıkıntıları ve çözüm bekleyen sorunları da yok değildir. Herşeyden önce devletin "lâik ve üniter" yapısını hedef alan oluşumların boyutları gündene "düşündürücü" olmanın ötesine geçmektedir. Sağduyu sahibi herkesin kabul edeceği gibi, özgür siyasî hayatın sürdürülebilmesi için "demokrasi" ne kadar kaçınılmaz ise, inanç ve düşünce özgürlüğü için "lâiklik" değerinin o derecede vazgeçilemez olduğu samimiyetle benimsenmediği sürece, toplum barışı tehdit altında kalacağı benzetilmektedir. Türkiye'nin "lâik/anti-lâik" eksenli tartışmalara ve kavgalara tahammülü yoktur; ancak, devletin temelleri, anayasal düzen ve yasalar lâik esaslarla düzenlendiğine göre, bu yapıya karşı oluşturulmak istenen ve besbelli "şeriat özlemleriyle" yanıp tutuşan bazı 'arâbî-fârisî' yerli işbirlikçilerce gündemden düşürülmeyen tartışmalar, aslında yasadışıdır, devletin varlığına kasteden niteliktedir. "Toplumsal uzlaşma" söylemine sınırlan çevrelerin gözardı ettikleri de budur. Yani devletin temellerine kasteden zihniyetle uzlaşıp uzlaşamayacağı konusudur. Oysa ülkeyi "lâik/şeriatçı" çekişmesinin içine çeken odaklarla mücadele günümüz Türkiye'sinin ihtiyacı ve gerçeğidir. Fakat bu mücadele partiler-üstü ve partiler-dışı bir yaklaşımla, Kemalist Türk milliyetçilerinin bilinçli tutumu ve uygar davranışlarıyla verilmelidir. Ayrıca, alınan tedbirlerin -hukukî kararlar dahil- 'istenilmeyeni' güçlendirip yukarılara doğru taşıdığını söylemek ve bunu artık görmek gerektiğini vurgulamak, hayalcilik değildir.

Üniter Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik iç ve dış saldırılar ise, etnik bölücülük ve ırkçılık boyutunda olup, eylem ve fikir seviyelerinde yoğunlaştırılmaktadır. Bu eylem ve düşünceleri benimseyenler, mezhepçilikle de kolkola girerek devletin varlığına, insanımızın mutluluk, özgürlük, bağımsızlık ve yaşama hakkına karşı açık ve/veya örtülü bir savaşı

sürdürmektedirler*. Zaman zaman hiç çekinmeden “Atatürkçülük” ve “Kemalizm” kavramlarını da kullanarak istismar edebilen bu çevrelere karşı Kemalist Türk milliyetçilerinin ve Türk lâisizmine gönül verenlere, birer seferber vatandaş olarak önemli görevler düşmektedir.

O arada, dikkatten kaçmaması gereken bazı noktaları hatırlamakta yarar vardır; bir kere Tek-Parti döneminin kendine özgü şartları ile, 1930’lu yılların konjonktürünün Türkiye’ye bahşetmiş olduğu, devletin “uluslararası ilişkilerdeki göreceli özerkliği” sayesinde gerçekleştirilen bir dizi sosyal, siyasi ekonomik ve kültürel atılımlar ve alınan köklü tedbirlerin nitelikleri 1930’lu ve hattâ 40’lı yıllarda kalmıştır. XXI. yüzyıla çok az bir zaman kala 1930’lu -40’lı yılların beklentileri nasıl aşılmış ise, o dönemin çözüm yöntemleri de bir o kadar geride kalmıştır. Bu bakımdan devlete önemli görevlerin düştüğü söylenebilir. O da, eğitim-öğretim kurumlarının programlarını toplumun ihtiyaç ve isteklerini dengeleyecek ölçülerde gözden geçirmek ve köklü bir yeniden yapılanma ile mümkün olacaktır. Devlet 1940’lardan itibaren iki konuyu fazlasıyla ihmâl etmiştir: Din ve Milliyetçilik; bunun doğal sonucu olarak ortaya boşluk doldurmaya çalışan siyasal partiler çıkmıştır ve toplum bugünleri yaşamak zorunda bırakılmıştır. ‘Dinsiz millet, milliyetsiz toplum’ olamayacağına göre, lâikliği ve milliyetçiliği öngören Kemalizm’i doğru değerlendirmenin zamanı gelmiştir. 1940’lı yıllarda başlayan ve Atatürk’ün “Çağdaşlık ve Türkülük sevgisi”ne aykırı olarak geliştirilen “Kozmopolitizm ve greko-romen eğitim anlayışı”, günümüz Türkiye’sinin sorunlarının temel harcının atıldığı bir yaklaşım idi. Böylece Atatürk döneminin ‘iradi’ Kemalizm uygulamaları, O’nun ölümünden hemen sonra ‘keyfi’ özellik taşımış; 1950’den 1980’e kadar “ihtiyari” karaktere bürünen Kemalizm anlayışı, 1980’den 90’lara kadar, hattâ son zamanlara kadar “cebrî ve keyfilikle at başı giden bir riyâ” dönemine şahit olmuştur. Böylece kökten-dinci akımlara yeşil ışık yakan kısa bir iktidar döneminde akl-ı selim sahibi hiç bir Türk vatandaşının hayâl bile edemeyeceği, alçak seviyeli yaklaşımlar ve yakıştırmalar görülmüş, işitilmiştir. Şeriat bayraktarlığı yapan siyasal çevreler, Atatürk’ün -eğer hayatta olsaydı- kendi partilerinde yer alacağını söyleme densizliğini dahi gösterebilmiş ve bilinen ahlâk dışı yakıştırmalarla O’na hakaret edebilmişlerdir. Üstelik bunu “demokrasi, insan hakları, inanç serbestisi v.s.” kavramlarla bir arada dile getirmişlerdir.

Bütün bu olumsuz manzaraya rağmen, Türkiye bugün bu bölücü, şeriatçı ve bozguncu unsurların üstesinden gelebilecek kalitede pırıl pırıl gençlere sahiptir. Avrasya’nın güçlü ve aydınlık Türkiye’sinin geleceği sokaklardan, dağlardan ve hurâfelerden değil, kütüphane

* Türkiye Cumhuriyeti’nin üniter devlet yapısını yeren ve Ekim 1997’de kendisine Frankfurt’ta ödül verilen bir yazarın, bu ödül töreninde yaptığı konuşma dahi, ülke bütünlüğümüze -üstelik yabancıların önünde- kimlerin, nasıl kastettiğini somut bir biçimde gözler önüne sermektedir, bkz. : DID-Deutscher Informations-Dienst (Alman Haberler Servisi), No: 2850, 22 Ekim 1997.

ve laboratuvarlardan yetişen, cumhuriyetçi, milliyetçi, ve lâik nesillerin elinde daha da parlak olacaktır. Çünkü "... Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde tuttuğu meşale, müsbet ilimdir..."**. Cumhuriyet'in 75. yılını şevkle ve gururla selâmlarken, samimiyetsiz-şekilci Atatürkçüler ile bölücü/şeriatçı unsurların boy göstermedikleri, büyük ve mutlu Türkiye için Cumhuriyetçi-Milliyetçi ve Lâik Kemalistler'e ve bütün Türk milletine zevkle sesleniyorum: "Ne mutlu, Türk'üm diyene!"

** Atatürk 'ün Söylev ve Demeçleri, c. : II, 4. Baskı, Ankara 1989, s. 318.